

Het boek der natuur

Jacob van Maerlant

samenstelling en vertaling Peter Burger

2002 - DBNL

Eenhoorn

Unicornus is de eenhoorn, ook bekend als *espentijn*. Zijn Griekse naam is *rhinoceros*, omdat hij een hoorn tussen zijn neusgaten heeft staan. Hij is klein in verhouding tot zijn kracht en heeft korte poten voor een dier dat zo groot is, schrijft Isidorus van Sevilla. De eenhoorn is zeer snel en kwaadaardig: geen jager kan hem vangen. Zijn vacht is geelblond. Zijn hoorn, die meer dan een meter lang is en ijzersterk, slijpt hij aan een steen zo scherp dat zelfs olifanten tegen hem het onderspit moeten delven. Speren boezemen hem geen angst in. Hij leeft hoog in de bergen en in onherbergzame en verlaten streken.

De geleerden Jacobus van Vitry en Isidorus van Sevilla beschrijven hoe men de eenhoorn kan vangen zonder er jacht op te maken. Laat een maagd alleen in het woud: wanneer de

[p. 33]

De eenhoorn kan alleen gevangen worden door een maagd

eenhoorn verschijnt en haar ongerepte schoonheid aanschouwt, laat hij al zijn woestheid varen en zinkt hij in aanbidding voor haar neer. Hij vlijt gedwee zijn kop in haar schoot en valt vredig in slaap. Op dat moment komen de jagers te voorschijn, die hem vangen en doden of hem stevig vastgebonden als bezienswaardigheid naar het paleis van een adellijk heer brengen.

Dit hardvochtige dier is volgens mij een zinnebeeld van de Zoon Gods, Die van eeuwigheid in de Vader was. Voordat Hij in de schoot van Maria afdaalde, was Hij in de hemel een onbarmhartig heerser en verbande Hij de gevallen engelen omwille van hun schandelijke hoogmoed naar de Hel. Op aarde stortte Hij zijn gramschap uit over ons aller stamvader Adam, om hem te straffen voor zijn ongehoorzaamheid. Zijn toorn keerde zich ook tegen de verdorven inwoners van Sodom, die zich aan onkuisheid bezondigden, en tegen de gulzige kinderen Israëls. Niemand ter wereld kon deze eenhoorn, deze eniggeboren

[p. 34]

Zoon, aangrijpen, behalve de Maagd Maria, die geen gelijke had in deze aardse woestenij. Door haar ootmoed en zuiverheid liet de God der Wrake zijn toorn varen. Hij daalde neer in haar onbevleete schoot, waarin Hij zonder dat zij omgang had gehad met een man onze menselijkheid heeft aangenomen om ons heil te bewerken. In dit menselijke omhulsel is Hij in de schoot van de reine maagd gevangen door de jagers - dat zijn de joden. Zij hebben Christus vermoord, Die kort daarna opstond uit de dood en opvoer naar het koninklijk paleis van Zijn Vader, waar de heiligen God zien van aangezicht tot aangezicht.

Eenhoorn

Niemand ter wereld [...] aangrijpen - deze passage verwijst naar de profetieën van Jesaja. De profeet verzoekt op zeker moment God, Die vertoerd is, 'neder te dalen'. 'Er was niemand die uw naam aanriep, die zich beijverde om aan u vast te houden'. Statenvertaling: '[...] die zich opmaakt dat hij u aangrijpe'. (Jes. 64:7)

Voor het bestaan van de eenhoorn konden de geleerden zich beroepen op de bijbel: in de Septuaginta wordt het Hebreeuwse *re'em* (oeros) weergegeven met het Griekse *monoceros*, in de Vulgaat met *unicornis* en *rhinoceros*. (Zie Ps. 22:21, 29:6 en 92:10, Job 39:9-11, Num. 23:22, 24:8 en Deut. 33:17.)

De lange, gedraaide hoorns die in de middeleeuwen als hoorn van de eenhoorn werden verkocht, waren afkomstig van

[p. 163]

narwals (familie van de dolfijn), maar het was hoogstwaarschijnlijk de rinoceros die de kern van waarheid vormt in de berichten over eenhoorns. Marco Polo, een tijdgenoot van Maerlant, was bijzonder teleurgesteld toen hij op Java een zogenaamde eenhoorn te zien kreeg. Hij beschreef het fabeldier als iets kleiner dan een olifant, met

olifantspoten, de kop van een wild zwijn en een zwarte hoorn op zijn voorhoofd. Bij voorkeur wentelde het zich in de modder. 'Het zijn aartslelijke beesten om te zien. Ze zijn volstrekt niet zoals ze door ons beschreven worden als we vertellen dat ze zich laten vangen door maagden, maar juist het tegendeel van de voorstelling die wij ervan hadden'.

De verwarring tussen eenhoorn en neushoorn en de vijandschap die volgens tal van dierkundigen tussen eenhoorn en olifant zou bestaan, leidde rond 1500 tot een zonderling tweegevecht, toen koning Emanuel van Portugal in Lissabon een rinoceros in het strijdperk bracht tegen een olifant om die traditioneel veronderstelde vijandschap te verifiëren. De olifant stelde echter alle aanwezigen teleur door op de vlucht te slaan.